

בית פרט
מדרשה ישראלית

יום הולדת

אביגיל דגן חדד

1. להשלים עם הגיל

מזה כמה שנים שהשאלה "בת כמה את?" תופסת אותי במקום מבלבל ומשייט. גילאים רבים, טבעיים לי בהרבה, נעמדים לי על קצה הלשון ומבקשים להיאמר: אני בת 28. אני בת 32. אני בת 17. ואז המוח מתאמץ להתרכז, ליישר קו עם המציאות, ופולט בחצי סימן שאלה את הגיל הביולוגי האמיתי שלי, שמרגיש אקראי מאוד, מקרי מאוד.

כילדה וכנערה ימי הולדת היו דבר מרגש מאוד. שבועות של ציפייה, התכווצויות נעימות בבטן, מחשבות על מתנות שאקבל, חגיגות שאופפת אותי ככל שהיום המיועד הולך ומתקרב. לקראת כל יום הולדת עברתי שבועות ואף חודשים של הבשלה לקראת ההתמקמות בגיל החדש, ויום ההולדת היה מעין "יום ההכתרה" – יום חג פרטי רק לי, בו התברכתי במילים, מתנות, חיבוקים ומחוות אהבה. כמובן, היו מקופלות ביום זה גם האכזבות, רגע ההחמצה והכאב, דמעות ומפחי נפש. אך הכל היה חלק מאותה חגיגת גיל רב גונית, טקס חניכה שנתי של החלפת הקידומת, תעודת הזהות הדינמית של חיי.

מתי זה הפסיק להיות כך? ולמה?

בשנות הילדות ונערות, הגדילה שלנו היא מאוד מוחשית. משנה לשנה אנחנו אכן "גדלים". הגוף הפיסי שלנו משתנה במהירות, הופך גבוה יותר, מפותח יותר. הגיל שלנו גם מתואם עם עליית כיתה, קפיצות משותפות לנו ולחברינו כמו הצטרפות לתנועת נוער, היכולת לחצות כביש, האפשרות לשבת מקדימה לצד הנהג. בשנות ההתבגרות שלנו אנו נשטפים גלי הורמונים, מערכת הפריון שלנו מבשילה, עור הפנים משתנה, אנו מוסיפים לצמוח ולהתחזק. ושוב – קפיצות קוונטיות תואמות גיל, כמו הוצאת תעודת זהות, הוצאת רשיון נהיגה, האפשרות להיכנס למסיבה כזו או אחרת, הפיכתנו מחניכים למדריכים. טקסי התבגרות רבים אופפים את חיינו.

ככל שאנו גדלים וחוצים את קידומת העשרים, רשימת השלבים החברתיים הופכת מובנית מעט פחות. עדיין ישנן ציפיות גילאיות מאיתנו, אך הן לא מתוזמנות בהכרח לפי שנה. מתי נלמד? מתי נטייל? מתי נמצא זוגיות? ציפיות אלה שאינן מעוגנות בגיל אחיד, מאפשרות מחד חופש פעולה, עצמאות, עצמיות, ומצד שני – השוואה, לחץ, עצבות, תהיות קיומיות על עצם התקדמותי בעולם.

במקביל, ההתבגרות הפיסית שלנו פחות או יותר נעצרת מבחינת עקומת הגדילה, ונדמה שאנו נכנסים לשלב סטטי יותר בחיינו במקרה הטוב, או – התבגרות חד כיוונית לכיוון אחר... "הזדקנות".

מגיל מסויים, שמתי לב, שעולה בי פחות ופחות שמחה.

יום ההולדת הפך מטקס חניכה שנתי מלווה בהתרגשות על החלפת הקידומת, למעין תזכורת כואבת על עובדת הזדקנותי, על השנים שחולפות להן וחומקות מבין אצבעותיי מבלי שאדע לומר מה גיל זה שונה מחברו למעט עובדת התקרבותי ליום מותי...

הישגיי בתחום הקריירה, בתחום הפריון הפרטי שלי (הולדה), בקילומטר' הזוגי שלי – לא הסבו לי שמחה או הכרת הטוב במעבר השנתי הזה לגיל הבא. בעיקר הרגשתי שמספר שנותי מרצד לנגד עיניי, שוטף אותי כגשם אגבי ואקראי, לא מסונכרן עם עובדת היותי בעיני עצמי – עדיין ילדה בת שמונה. עדיין נערה בת 16. עדיין עלמה בת 20. הגיל ואני הפסקנו להיות מתואמים, וזה כאב.

2. הכאב שבהזדקנות

רבי יוחנן היה ידוע ביופיו יוצא הדופן. נאמר עליו כי נשות ישראל מביטות בו כדי שיצאו להן תינוקות יפים. עוד נכתב כי יופיו דומה ליופי גרגירי הרימון בכוס יין שקופה, בשעה שקרני השמש השוקעת מכות בה.

במסכת ברכות מסופר לנו כי יום אחד ביקר רבי יוחנן את חברו החולה, רבי אלעזר, ששכב מפאת חוליו בבית חשוך ואפל. רבי יוחנן הפשיל את שרוולו וגילה את זרועו, שבהקה מרוב יופי והאירה את החדר. באור החדר שם לב רבי יוחנן כי חברו בוכה. "מדוע אתה בוכה?" שאלו רבי יוחנן, בהבנה כי רבי אלעזר ודאי בוכה על דבר מה שלא השלים בעולם לפני שהוא נפרד ממנו. "האם משום תורה שלא הרבית?", "האם משום מזונות (פרנסה)?" "האם משום בנינים (שמתו לך)?" רבי יוחנן מנסה לנחם אותו על כל אחד מאלה ולהראות לו כי אין לו מה לבכות על חסרונם או אובדנם. בתגובה, רבי אלעזר ענה לו כי לא אלה הם שמצערים אותו על מיטת חוליו. "על יופי זה שלך שיבלה בעפר אני בוכה". גוף כה יפה כשל רבי יוחנן הולך לבלות בעפר.

הפעם רבי יוחנן לא מנסה לנחם במילים. להיפך. "אמר לו (רבי יוחנן): על זה בוודאי יש לך לבכות. ובכו שניהם". סיפור כה יפה וכנה זה נוגע בתמצית הכאב. הגוף הוא זמני, היופי הוא זמני. כל גוף יבלה בעפר. כל יופי יבלה בעפר. וראוי לבכות על זה, הו כמה שראוי...

המעבר לצד השני של עקומת הגדילה בחיינו היא כואבת. מגיל מסויים גופנו הפיסי הולך ובלה. כל מי שראה שערות לבנות ראשונות על ראשו, שם לב לקמטוטים מסביב לעיניים שהולכים ומעמיקים, שראה את שיערו הולך ומידלדל ואת מפרצי שערותיו מתרחבים, יודע כי זה כואב.

ואולי המעבר מגדילה להתבלות הגוף השלב בו התחלתי להעמיד חומה שקופה ביני לבין הגיל הביולוגי שלי? להיות מנוכרת לו? הריחוף הזה, לצד מספר השנים בו אני מתקיימת בעולם הוא במידה רבה ריחוף של חוסר השלמה, של חוסר רצון להביט נכוחה באמת המשתקפת אליי במראה. אם רק אסיר את המבט, אם לא אתעכב על כך שמשנה לשנה אני רואה את הקמטים הנחרשים גם בפני חבריי ואהוביי, אם רק אעמעם את עוצמת ההכרה – הגיל פחות יכאב לי. הוא גם יהפוך סתמי ואקראי עבורי. אני אהיה מוגנת מפניו בערפילי הכחשה.

3. סבתא יער

בספרה "ציפור על עץ החיים" טליה שניידר, ממנהיגות תנועת הפרמקלצ'ר (קיימות) בישראל, משרטטת את ההקבלה בין התבגרותו שלנו לבין הבשלת האדמה ליער בטבע. בשלב האחו, שניידר מתארת, האדמה מוציאה רק עשבים והיא משולה לתינוקת. לאחר מכן האדמה מצמיחה שיחים קטנים והיא משולה לילדה או לנערה. כשמתחילים לצוץ בה עצים קטנים, נמשלת האדמה לאישה צעירה, ולבסוף – בשלב השיא, מבשילה האדמה ליער רב גוני, והיא משולה לסבתא, לזקנה.

שניידר מתארת את האבסורד בחקלאות בת זמננו כמו בתפיסה המערבית את הגיל והנעורים: אנו חיים בתרבות המבקשת להקפיא את הנעורים ממש כשם שהחקלאות המערבית משקיעה בגידולי שדה דלילי שורש, במקום ביערות הדורי כבוד, רב גוניים, המכילים את כל שלבי הגיל והאדמה.

אדם זקן, אומרת שניידר, הוא "כקש עובר לרוח" (ירמיהו יג, כד). וכפי שהאדמה זקוקה לאחו כמו גם לקש היבש (חיפוי, קומפוסט, הפריית האדמה), כך גם החברה שלנו זקוקה לזקניה ולהזדקנותה.

4. מרבה גיל מרבה חכמה

לפי תפיסת האדמה והטבע, ישנה חשיבות רבה למחזורי העונות והתקופות העוברים על האדמה ועל הצמח. כל מחזור, כל עונה, גורמת לצמח להעמיק שורשיו, להתעבות, להתחזק, להצמיח פרי טוב יותר. גם זה כמובן לא לנצח.

מחזורי עונות חיי עוברים בי ומרחיבים את היער שאני. חכמתי, ניסיוני, הפרספקטיבה שלי, הכרתי במגבלותי

ובחזקוטיי – כל אלה הולכים ומעמיקים. מחקרים מלמדים, למשל, כי ככל שאנשים מתבגרים הם לומדים לבטא טוב יותר את רצונותיהם. כשהיינו נערות, חברותיי ואני צחקנו יחד על אותם אנשים מבוגרים בבתי קפה, שמזמינים בדיוק את הקפה בטמפרטורה שהם רוצים, עם החלב בצד, שמחליפים מנה אם היא לא הייתה טעימה להם ולא מתביישים להתלונן. אמנם יש גבול דק בין דיוק ולבין טרחנות, אך כן – כמבוגרים אנחנו אמורים קצת פחות "לשים" על מה החברה חושבת עלינו, ויותר "לעוף" על מי שאנחנו ומה שאנחנו באמת.

אפשר בקלות לראות את העבודה שככל שמנהיגים ומנהיגות מתבגרים הם הופכים להיות ממוקמים יותר ויותר במי שהם, ב"טיפוס" שהם. תיעוד שלהם בגיל צעיר מרגיש לא אחת בוסרי, "לא אפוי".

זכור לי במיוחד ציטוט של אחת ממורותיי בתחום המיניות את אחד המחקרים שנעשו על מיניות בקרב נשים. "הוכח מעל לכל טענה, כי ככל שנשים מתבגרות כך הן פחות מרצות ויותר מבטאות בחופשיות את המיניות האוטנטית שלהן". כל כך הפוך מדימויי המיניות הנעריים בחברה שלנו, כאילו שהיא היא המיניות הנחשקת.

5. יותר נקודות

בשנה האחרונה התחלתי לחשוב על גיל כעל ניקוד. ככל שעברתי יותר מחזורי חיים, כך חברתי יותר נקודות במשחק. בת כמה אני, יכול להיות "בת כמה החכמה שצברתי". היא צברה רק 23, אני צברתי כבר 37. איני טובה יותר מחברתי הצעירה – אך חיי הקנו לי נקודות רבות ככל שמחזורי עונות חלפו ועברו בי. יש בי את הפוטנציאל לזה ואת הבחירה אם שנות חיי מעמיקות את שורשי ומזינות את האדמה או שהן הופכות כר פורה לשחיקה, אדישות והתקבעות של דפוסים. לאחרונה שמתי לב כי אפילו בעקומת ההתבגרות הפיסית הקו הוא לא לינארי כפי שדימיתי. השנה למשל, התחלתי לתרגל יוגה באופן סדור ומחוייב. והנה אני מתבוננת בילדיי הצעירים ממני ב30 שנה, ומעל כל ספק אני גמישה וחזקה מהם (לפחות בתנחות אלה), ואולי גמישה וחזקה מכפי שהייתה ב15 השנים האחרונות.

6. לשייט בין הגילאים

באלול האחרון גילחתי את ראשי. אקט טקסי שהיה בו הרבה מטעם ההשלמה עם הגיל. באופן פרדוקסלי, כעבור כמה ימים קופאית בסופר שאלה אותי לפתע: "אפשר לשאול בת כמה את?". חשבתי לרגע ונזכרתי. "בקרוב אחגוג 37. למה?". "איזה קטע" היא ענתה לי. "את נראית לי מקסימום בת 28".

אני מתבוננת במראה. מתבוננת בחבריי. מתבוננת בבעלי. מתבוננת בילדיי. מתבוננת במורותיי. זרם התמורות הולך וחולף בהן ללא הרף: צעירה, זקנה, ילדה, אישה, נערה...

אני מתבוננת בנפשי – זרם התמורות הולך וחולף גם בה ללא הרף: חכמה, עמוקה, ילדותית, חסרת סבלנות, בשלה, בוסרית...

טליה שניידר כותבת על שיחה בינה לבין סבתה הזקנה: "סבתי בת השמונים ישבה על כורסתה, גופה רפוי בשמלתה התכולה, עיניה מסתכלות בי במבט רך כל כך, ואני צעירה כעשב ירוק ואמרה אלי: "אני רק נראית לך כזקנה. אבל בתוכי אני עדיין מרגישה כמו ילדה קטנה". הופתעת: גם אני, עוד כילדה קטנה, תמיד הרגשתי זקנה מופלגת".

השנה ביום הולדתי ביקשתי מאלוהים ומעצמי שתי בקשות חשובות: האחת – להשלים עם הגיל הביולוגי שלי. לקבל אותו באהבה. לא עוד לשייט לצידו. להוציא את הספרות המונות את שנותיי בכבוד הראוי להן ולא כמי שנשאלה באורח פתע ונתפסה לא מוכנה.

הבקשה השנייה הייתה להסכים להיות בת בלי גיל. לנוע ולשייט בין הגילאים במרחבי הנשמה האינסופיים. ולא רק כלפי עצמי לעשות כן – אלא גם כלפי סובביי. לתת לי ולהן להיות צעירים, זקנים, במשבר אמצע החיים, תינוקות ופעוטות, אפילו קשישים וטרחנים.

אני מרגישה, אחרי שנים של חיבוטים בשאלת הגיל, ששתי הבקשות האלה נענו ובגדול.

אני רואה את השתנותי היומיומית כמו גם את השתנות חבריי ואהוביי. כמה זה יפה להם. וכמה זה יפה לי.